

**Sprawozdanie z prac w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych
oraz z wykonania ekspertyzy archiwalnej zespołu Archiwum Begey
w Bibliotece Królewskiej w Turynie w 2018 r.**

W ramach pomocy instytucjom polonijnym z ramienia Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych (dalej: NDAP) w Warszawie przebywałam w dniach 31 sierpnia – 15 września 2018 r. w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie (dalej: PISK). Ponadto w dniach 4–15 czerwca 2018 r. przeprowadziłam ekspertyzę archiwalną zespołu Archiwum Begey przechowywanego w Bibliotece Królewskiej w Turynie. Powyższe czynności wykonywałam wspólnie z dr Lidią Potykanowicz-Sudą z Archiwum Państwowego w Gdańsku.

W trakcie pobytu w PISK przystąpiono do porządkowania zespołu Spuścizna Jerzego Langmana. Materiały pochodzą z lat 1940–1982 i liczą ok. 4 mb (dotychczas uformowano 142 j.a). Podczas wcześniejszego wyjazdu dr L. Potykanowicz-Suda dokonała wstępnego przeglądu zawartości zespołu oraz segregacji materiałów na grupy rzeczowe.

Profesor Jerzy Langman, syn polskiego artysty Zygmunta Langmana, urodził się w Krakowie w 1903 r. Studiował historię na Uniwersytecie Jagiellońskim. W okresie II wojny światowej był więziony w obozach koncentracyjnych w Mauthausen-Gusen i Buchenwaldzie. Po wojnie wyjechał do Rzymu, gdzie studiował na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. W 1951 r. przyjął święcenia kapłańskie. Jako historyk sztuki wykładał w latach 1960–1970 archeologię wczesnochrześcijańską na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu w Rzymie, zwanym Angelicum, a w latach 1970–1978 na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. Ksiądz J. Langman zmarł w 1982 r. w Rzymie. Był erudytą i kolekcjonerem. Zgromadził w swoim mieszkaniu wiele interesujących i cennych dzieł artystów mieszkających na Zachodzie. Po śmierci część kolekcji została przekazana przez rodzinę do Rzymskiego Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu (m.in. obrazy Ernesta Kosmowskiego, Kazimierza Zielenkiewicza, Bronisława Mazura i rzeźby Zygmunta Langmana, Tomasza O. Sosnowskiego).

Spuścizna prof. Z. Langmana składa się z materiałów aktowych (artykuły, prace własne) i w dużej części ze skrupulatnie gromadzonych pocztówek. W trakcie pobytu utworzono 142 j.a. (1,6 mb) oraz wydzielono 0,40 mb dubletów. Nie wprowadzono rekordów do systemu ZoSIA, ponieważ materiały spuścizny w większości są w rozsypie i bardzo często zachodzi konieczność uzupełniania istniejących teczek dodatkowymi aktami, wprowadzania zmian w tytułach i datacji.

Ekspertyza archiwalna zespołu Archiwum Begey została przeprowadzona na zlecenie NDAP w Warszawie. Podczas jej wykonywania korzystano z istniejących pomocy ewidencyjnych (Inventario sommario, spis sporządzony przez Attilia Begey).

Attilio Begey (1846–1928) był znanym włoskim adwokatem, polonofilem, interesował się poglądami Andrzeja Towiańskiego, a później przewodził włoskim towiańczykom. Wspierał m.in. utworzenie Akademii im. Adama Mickiewicza w Bolonii, w 1915 r. założył

Turyński Komitet „Pro Polonia”. To dzięki niemu powstał zespół archiwalny, nazwany od jego nazwiska – Archiwum Begey. Jego propolskie zainteresowania kontynuowały: córka Maria Bersano Begey i wnuczka Marina Bersano Begey.

Zespół zawiera m.in. materiały archiwalne po A. Towiańskim, a wśród nich ponad 50 listów Adama Mickiewicza oraz dokumenty po wielu polistopadowych emigrantach (Ludwik Nabelak, Seweryn Goszczyński, Karol Różycki i in.). Znajdują się w nim także materiały powierzone A. Begeyowi przez marszałka senatu Królestwa Italii Tancrediego Canonica, towiańczyka. Oprócz tego Archiwum zawiera dokumenty samego aktotwórcy, w tym odzwierciedlające jego propolską działalność. W 1972 r. omawiany zespół został подарowany Bibliotece Królewskiej w Turynie przez jego wnuczkę M. Bersano, która w latach 1948–1972 kierowała Biblioteką.

Po zapoznaniu się z zawartością wybranej do ekspertyzy grupy materiałów stwierdzono, że Archiwum Begeya stanowi unikalny zbiór dokumentów, zwłaszcza że dotyczą spraw polskich i Polaków. Obejmują one okres od pierwszej połowy XIX w. do początków XX w. W podsumowaniu ekspertyzy zaproponowano jak najszybsze zdigitalizowanie jedynie grup materiałów archiwalnych zawierających polonika, ponadto wytypowano już całe serie z polonikami, które w pierwszej kolejności należałoby poddać skanowaniu.

Mariola Szaleniec
Archiwum Narodowe w Krakowie